

Religion in the Age of Digitalization: From New Media to Spiritual Machines

Hesna Serra Aksel

Dr. Öğretim Üyesi, Hitit Üniversitesi (ROR ID: 01x8m3269)

İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı

Assistant Prof., Hitit University Faculty of Theology, Department of History of Religions
Çorum/Turkey

hesnaserraaksel@hitit.edu.tr | ORCID: 0000-0003-4584-4154

Religion in the Age of Digitalization: From New Media to Spiritual Machines. editörler Giula Isetti, Elisa Innerhofer, Harald Pechlaner, ve Michael de Rachewiltz (Ekitap: Routledge, 2020). 209 sayfa, eISBN: 9780367809225.
A Review of *Religion in the Age of Digitalization: From New Media to Spiritual Machines*, by Giula Isetti, Elisa Innerhofer, Harald Pechlaner, ve Michael de Rachewiltz (Ebook: Routledge, 2020), 209 pages, eISBN: 9780367809225.

Abstract

The work reviewed aims to examine the ways in which technology has entered into religious and spiritual life from multiple perspectives. Through an interdisciplinary approach, an internationally diverse scholar group wants to render how religion, spirituality, technology and media effect and re-form each other. In a time, new media technologies so rapidly come into our lives, this work, which contributes to the understanding of how technology effects human life, especially spiritual and religious life, is an important contribution to academia.

Keywords

Media, Spirituality, Technology, Religion, Digitalization

Öz

İncelediğimiz eser dijitalleşmenin ve teknolojinin dinî ve manevi hayata girişini çok yönlü ve kapsamlı olarak incelemeyi amaçlamıştır. Disiplinlerarası bir yaklaşımla uluslararası çeşitliliği yüksek bir akademisyen grubu, din, maneviyat, teknoloji ve medya gibi konuların birbirini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Yeni medya teknolojilerinin bu kadar hayatımızın içinde olduğu bir dönemde, teknolojinin insan hayatı, özellikle konu itibarı ile manevi ve dinî hayat üzerindeki etkilerinin çok yönlü incelenmesine olanak sağlayan bu eser akademik alana önemli bir katkı sunmuştur.

Anahtar Kelimeler

Medya, Maneviyat, Teknoloji, Din, Dijitalleşme

Yayın | Published: 20 Mart/March 2022

Kabul | Accepted: 11 Mart/March 2022

Geliş | Received: 05 Ocak/January 2022

Değerlendirme | Peer Review: Dış Bağımsız | Externally Peer-reviewed.

Hakem Raporları | Peer Review Reports: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eskiyeni/page/13397>

Atıf/Cite as: Hesna Serra Aksel, "Religion in the Age of Digitalization: From New Media to Spiritual Machines", *Eskiyeni* 46 (Mart/March 2022), 427-431. <https://doi.org/10.37697/eskiyeni.1032353>

© Hesna Serra Aksel | CC BY-NC 4.0 Attribution-NonCommercial 4.0 International

İçinde bulunduğumuz post-seküler çağda, bir tarafta geleneksel dinler takipçi kaybederken, diğer tarafta globalleşen ve dijitalleşen dünyada yeni din ve dindarlık formlarının hızlı gelişimi dikkat çektiğinden, güncel değişimlerin anlaşılabilmesi teknolojinin etkilerinin anlaşılabilmesi ile yakından ilgilidir. Bu anlamda incelediğimiz kitabın araştırma konusu akademik alanda oldukça ihtiyaç duyulan ve ilgi uyandıran bir konudur. Bu editöryal çalışma, giriş bölümünde belirtildiğine göre, İtalya’da (Balzona) 2018’de düzenlenen Digital Religion (Dijital Din) ve 2019’da yapılan Digitalization, Spirituality and Democracy (Dijitalleşme, Maneviyat ve Demokrasi) isimli iki konferansın ürünü olan çalışmalardan oluşmaktadır. Eserin editörlüğünü Giulia Isetti, Elisa Innerhofer, Harald Pechlaner ve Michael de Rachewiltz yapmıştır. Kitap din çalışmaları üzerine birçok önemli eseri yayımlamasıyla tanınan Routledge yayınevi tarafından e-kitap olarak yayımlanmıştır. Kitaba katkıda bulunan araştırmacılar teknolojik etik, dijital din ve bio-etikten din felsefesi ve maneviyat turizmine kadar geniş bir yelpazede uzmanlaşmış olduğundan, geleneksel dinlerin ve din algılarının geçirdiği değişimleri disiplinlerarası bir yaklaşımla değerlendirmişlerdir ki bu da eserin akademik katkı niteliğini yükseltmektedir. Dijital platformların hayatımızda daha önce hiç olmadığı kadar büyük bir yer edindiği Covid-19 pandemisi döneminde, din ve dijitalleşme üzerine yayımlanmış güncel bir araştırma olarak karşımıza çıkmaktadır. İçinde bulunduğumuz süreçte, bir taraftan gruplarla icra edilen birçok geleneksel ritüel ve ibadetin salgının artmasına neden olduğu için iptal edildiği bir ortamda, tek iletişim yolu olan dijital araçlar dinî deneyimleri yeniden şekillendirirken, diğer taraftan pandemi şartlarında teknolojik imkanları kullanmaya direnen gruplar geleneksel uygulamaların teknolojiyle ilişkisine yeni bir gözle bakılmasını gerektirmiştir. Her ne kadar dijitalleşme pandemi süreci ile hız kazanmış olsa da, incelediğimiz eser dijitalleşmenin pandemi sürecindeki etkileri ile sınırlı kalmamış, teknolojinin dinî ve manevi hayata girişini çok yönlü ve kapsamlı olarak incelemeyi amaçlamıştır.

Farklı disiplinlerde uzmanlaşmış ve uluslararası çeşitliliği yüksek bir akademisyen grubu, maneviyat, teknoloji ve medya gibi konuların birbirini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Gelişen dijital teknolojilerin toplumların kimlik, ritüel, din ve dinî otorite gibi konulardaki algılarını nasıl değiştirdiği, dolayısıyla dindarlığın ve maneviyatın yeni şekillerinin ortaya çıkmasında oynadığı rol incelenmektedir. Ülkemizde bu tür değişim tartışmaları daha çok genç kuşakların dinden kopuşu, sekülerleşmesi ve Deizm’in artışı gibi bağlamlarda yapılmaktadır. Güncel din ve maneviyat algılarının oluşumunda gençlerin hayatında önemli bir yer işgal eden dolayısıyla kimlikleri kadar inançlarının şekillenmesinde de büyük bir rol oynayan teknoloji ve medya unsuru Türkiye’de henüz yeteri kadar çalışılmış ve hak ettiği ilgiyi görmüş bir konu değildir. İnce-

lediğimiz eser dünya üzerindeki gelişmelerin takip edilmesi kadar yaşadığımız toplumun geçirdiği değişimlerin anlaşılması ve bu alanda çalışacak araştırmacılara fikir vermesi açısından de faydalı görünmektedir.

Kitabı oluşturan iki ana bölümden ilki, otorite, otantiklik, toplum, kimlik, ritüel ve din şeklinde belirlenen altı tema altında özellikle hızla gelişen internet teknoloji şirketlerinin başlıca beş dünya dinî olarak nitelendirebileceğimiz Yahudilik, Hıristiyanlık, İslam, Hinduizm ve Budizm’de ortaya çıkan yeni dindarlık, dinî kimlik ve deneyim şekillerine etkisini ele almaktadır. Bu dinî geleneklerin her birinin medya ve teknolojideki yeni gelişmelere nasıl tepkiler verdiği bazen spesifik alan araştırmaları bazen de grubun tamamında ortaya çıkan reaksiyonlar üzerinden değerlendirilmiştir. Bunlardan en ilgi çekici olanı “Understanding God in the Web 2.0” (Tanrıyı Web 2.0’da Anlama) ve “To Use or not Use the Internet to Support Religious and Spiritual Life” (Dinî ve Manevi Hayatı Desteklemek İçin İnterneti Kullanmak ya da Kullanmamak) başlıkları altında, Hıristiyan gruplar bağlamında yapay zekanın ve medya platformlarının dindarların manevi deneyimleri üzerindeki etkisinin tartışılmasıdır. İlk bölümün üçüncü alt başlığı olan “Buddhism in the Age of Digital Reproduction” (Dijital Yeniden Üretim Çağında Budizm), telefon ve bilgisayarlarda kullanılabilen uygulamalar ve online platformlar ile Budist pratiklerin gerçekleştirilmesi ve deneyimlenmesine teknolojik imkanların getirdiği yeni boyutları ele almıştır. Meditasyon yapan bir Budist dünyanın acı kaynağı ve fani olduğu inancını teknolojinin sunduğu görsel canlandırmalar eşliğinde deneyimleyebilmektedir. Bölümün ilk başlığı olan “Islam and New Media: Islam has Entered the Chat” (İslam ve Medya: İslam Sohbeti Dâhil Oldu) ise Müslüman toplulukların aile hayatı, giyinme tarzı ve moda gibi konularda geçirdikleri değişimleri ele alarak dijital alanın ve Apple gibi şirketlerin yeni Müslüman kimliklerinin oluşmasına katkısını incelemektedir.

İkinci bölüm birinci bölümün genel olarak bilgilendirici tonundan daha analitik bir yaklaşım sergileyerek post-sekülerizmin, yapay zekânın ve transhümanizmin ortaya çıkardığı maneviyat şekillerinin din bilimlerine sunacağı yeni fenomenleri değerlendirmeyi amaçlamıştır. Gelecekte insan yaşamını kolaylaştıracak, hastalık, acı, ölüm gibi sınırların insan üzerindeki etkisini çok daha azaltabilecek veya tamamen ortadan kaldıracak transhümanizmin neden olduğu değişimler etik açıdan da ele alınmıştır. Teknoloji ve insan bedeninin entegre edilmesiyle oluşturulan insan organlarının ya da bedenlerinin insanın yeni siber versiyonlarını ortaya çıkarmakta olduğu bir ortamda yeni maneviyat şekillerine duyulacak ihtiyaç kaçınılmaz olacaktır. Makine ve insanın kaynaşması özünde dinî bir motivasyona sahip olmamasına rağmen, bu teknolojiyi üretenler insanlığın genelinin manevi ihtiyaçlarına hitap edebilmeyi önemsemekte ve buna yönelik alternatifler üretmektedir. Bu anlamda kitabın amaç edindiği, teknolojinin

dinî ve manevi alana giriş şekilleri ve onlar üzerinde oluşturduğu etkilerin incelenmesi, muhtemeldir ki önümüzdeki yıllarda din bilimlerinin en ilgi çekici konularından olacaktır.

İkinci bölümün alt başlıklarından olan “Are Spiritual Machines Possible?” (Maneviyatı Olan Makinalar Mümkün mü?), yapay bilincin üretilip üretilmeyeceğini, eğer üretilirse nasıl insan gibi aynı anda fiziksel, zihinsel ve ruhsal niteliklere sahip olabileceğini ve maneviyatı olan makinaların yapılıp yapılamayacağını tartışmaktadır. “Experience and Information: Thoughts on Spirituality in a Time of Information Flooding” (Deneyim ve Bilgi: Bilgi Seli Çağında Maneviyat Üzerine Düşünceler) başlığı altında, bir tarafta dijital teknolojileri, dinî öğretileri yayma ve katılımı artırma aracı olarak görenler ele alınırken, diğer tarafta bu araçların dinî deneyimi sığlaştırdığını tartışanlara değinilmiş ve dijitalleşmenin negatif ve pozitif etkilerinin birlikte değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Yine ilk ana bölüm altında yer alan “The Correlation between Ethics and Technology” (Etik ve Teknoloji Arasındaki Korelasyon) isimli alt başlıkta etik kaygıların teknolojinin gelişimini nasıl etkilediği ve buna karşın teknolojik gelişmelerin etik değerleri nasıl değiştirdiği tartışılmıştır. Yazarlar bu tartışmalarda evrensel insan hakları kriterlerini referans almış ve teknolojik gelişmelerin bu kriterlere göre değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur.

Bahsi geçen iki ana bölüme ek üçüncü bir bölüm niteliğinde yazılan “Outlook: Digital Religion and (Dis-)embodiment” (Görüş: Dijital Din ve Bedensizleşme) iki bölümü birlikte değerlendirme ve birbiri ile ilişkilendirme amacıyla yazılmış görünmektedir. Bu bölümün yazarı dinî ve manevi öğelerin globalleşen dünyada giderek daha hızlı yayıldığını ve etkileşime girdiğini işaret ederek dijitalleşme gerçeğinin günlük hayatlarımızdan ve manevi deneyimlerden ayrı düşünülmemeyeceğini vurgulamıştır. Her ne kadar bu üçüncü bölüm ile kitabın tamamında bir bütünlük sağlanmak istense de ilk iki bölümün ilişkisi zayıf kalmıştır.

Editörler ilk bölümde farklı dinî geleneklerin dijitalleşmeye verdiği tepkileri incelerken bazı ortak temaları esas aldıklarını belirtmiştir. Ancak farklı dinî grupları inceleyen bölümlerin din bilimleri adına ortaya koydukları ortak sonuçlara değinilmemiş, dolayısıyla ilk bölümün kendi içindeki bütünlüğü zayıf kalmıştır. İkinci bölüm dijitalleşme ile ilgili bazı ortak kaygılar temelinde şekillenen bölümlerden oluştuğundan birinci bölüme göre daha sistematik bir bölüm tasarımına sahiptir.

Yazılan editöryal bölüm kitabın içinde barındırdığı birçok bölümün derinliğini yakalayamamıştır. Editöryal giriş, dinin tanımlanmasının zorluğuna yüzeysel olarak değinip bölümlerin konularını özetledikten sonra konunun önemini ve kitabın alana yapacağı katkıları yeterince anlatmadan bırakmıştır. Her ne kadar editöryal birleştiricilik yönünden bazı eksiklikler olsa da kitabın güncel olarak önem arz eden bir konuya yaptığı katkı göz ardı edilmemelidir. Nitekim dijital-

leşme ve din ilişkisi oldukça yeni, hızlı gelişen ve karmaşık bir alandır ve elimizdeki eser bu alanda çalışmak isteyen araştırmacılara çeşitliliği yüksek bir malzeme sunmaktadır. Farklı disiplinlerden akademisyenler tarafından farklı odaklarla kaleme alınmış olması bahsettiğimiz bazı zayıflıkları ortaya çıkarmakla beraber bir yönden de eseri zenginleştirmektedir. Her bir disiplin kendi derinliğini dijitalleşme ve din alanında kullanarak yeni bakış açılarının doğmasına katkı sağlayacaktır. Yeni medya teknolojilerinin bu kadar hayatımızın içinde olduğu bir dönemde, duyarlı teknoloji kullanımının nasıl olması gerektiği konusundaki tartışmalara ışık tutabilecek bir çalışmadır. Teknolojinin insan hayatı, özellikle konu itibarı ile manevi ve dinî hayat üzerindeki etkilerinin çok yönlü incelenmesine olanak sağlayan bu eser akademik alana önemli bir katkı sunmuştur.

İntihal Taraması

**Plagiarism
Detection**

Bu makale intihal taramasından geçirildi/*This paper was checked for plagiarism*

**Etik Beyan
Ethical
Statement**

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. | *It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.*

**Finansman
Grant Support**

Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. | *The authors declared that this study has received no financial support.*

**Açık Erişim Li-
sansı**

**Open Access
License**

Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY NC) ile lisanslanmıştır. | *This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License*

**Telif Hakkı
Copyright**

Yazar(lar) | Author(s): Hesna Serra Aksel